

3de ZITTING. — 18 SEPTEMBER.

1. *Ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede.* (Behandeling der paragrafen.)

3de ZITTING.

ZITTING VAN DONDERDAG 18 SEPTEMBER.

(GEOPEND TEN 11 URE.)

Ingekomen: Koninklijk besluit, houdende kennisgeving der benoeming van den voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. — Beraadslaging over en aanneming van het ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede. — Comité-generaal. — Scheiding der Kamer tot nadere bijeenroeping.

Voorzitter: de heer **Philipse**.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 30 leden, te weten de heeren:

van Swinderen, van der Ondermeulen, Hartevelt, Quintus, Michiels van Kessenich, Boreel van Hogelanden, van Rhemen van Rhemenshuizen, van Nispen van Pannerden, van Beeck Vollenhoven, 't Hooft van Benthuisen, Taets van Amerongen, van Eysinga, Hartsen, van Andringa de Kempnaer, Fransen van de Putte, Huydecoper van Maarsseveen, de Villers de Pité, van Meeuwen, van der Heim van Duyvendijke, van Weel, van Wessem, Viruly, Beerenbroek, Schimmelpenninck van der Oije, van der Lek de Clercq, van den Dries, van Aylva van Pallandt, Blankenheym en Cremers;

en al de heeren Ministers.

De notulen van het verhandelde in de vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter** deelt mede dat is ingekomen een Koninklijk besluit, houdende benoeming van den heer mr. G. C. J. van Reenen tot Voorzitter van de Tweede Kamer gedurende het loopende zittingjaar.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het ONTWERP-ADRES AAN DEN KONING TOT BEANTWOORDING DER TROONREDE.

Dit ontwerp, gelijk het door de Commissie is voorgesteld, luidt aldus:

SIRE!

1. De Eerste Kamer stelt op hoogen prijs, dat Uwe Majesteit bij de plegtige opening van deze vergadering aan de Staten-Generaal gewenschte mededeelingen mogt geven. Zij waardeert de vriendschappelijke verstandhouding van Nederland met andere Mogendheden.

2. Het is ons steeds aangenaam te mogen vernemen dat Zee- en Landmagt zich loffelijk kwijten van hare taak. De moeilijke strijd op Borneo en de daar en elders in Indie betoonde dapperheid wekken in hooge mate onze belangstelling.

3. De bloei onzer Oost-Indische bezittingen is te naauw met het welzijn des Vaderlands verbonden, dan dat Uwe Majesteit ons niet bereid zoude vinden, om met de meeste zorg te overwegen al de voorstellen, die in het welbegrepen belang van beide aan ons zullen worden gedaan. Wij vertrouwen dat de dringende behoefte aan eene regeling van het beheer en de verantwoording der koloniale geldmiddelen spoedig zal leiden tot het aanbieden van de door de Grondwet voorgeschreven wet.

4. Wij vernamen gaarne dat gepaste voorzieningen worden genomen tot uitvoering van de wet tot de afschaffing der slavernij. Aan de toegezegde regeling van het beleid der regering in de West-Indische kolonien zullen wij al onze aandacht wijden.

5. Wij wenschen dat de Raad van State voortdurend nuttige diensten aan den Staat zal bewijzen.

6. Moge het lager onderwijs, vooral ook door eene voldoende vorming van onderwijzers, steeds verbeterd worden. Aan eene behoorlijke regeling van het middelbaar en hooger onderwijs doet zich gedurig meer behoefte gevoelen.

7. Het verheugt ons te hooren dat twee zoo belangrijke takken van volkswelvaart, als de landbouw en de zeevisscherijen, aanvankelijk goede uitkomsten beloven. Moge weldra van handel en scheepvaart hetzelfde gezegd kunnen worden. Dat aan de Nederlandsche nijverheid en kunst eene gunstige beoordeeling mag te beurt vallen, wordt door ons met tevredenheid vernomen.

8. Aanleg van spoorwegen en verbetering van de waterwegen naar zee kunnen voorzeker veel bijdragen tot verhooging van de nationale welvaart. Wij zullen daarom gaarne alle daartoe betrekkelijke voordragten onderzoeken, en wenschen dat eene wet omtrent de wijze van exploitatie der Staatsspoorwegen spoedig zal worden voorgedragen.

9. Wij zien met belangstelling te gemoet de nadere voorstellen, die het in werking komen der wet op de registerlijke inrigting zullen mogelijk maken.

10. Aangenaam was ons Uwer Majesteits verzekering dat de toestand van 's Rijks geldmiddelen bij voortduring zóó gunstig is, dat nieuwe voorstellen tot schulddelging mogen worden verwacht.

11. Wij zijn bereid kennis te nemen van het plan eener geleidelijke herziening van het belastingstelsel, waarbij de belangen der gemeenten zijn in het oog gehouden.

12. Sire! Gods zegen ruste op den arbeid der Vertegenwoordiging van het Nederlandsche volk en make dien dienstbaar aan den bloei van Uwe Regering en aan het heil van ons dierbaar Vaderland.

De *algemeene strekking* van het ontwerp-adres wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

PARAGRAAF 1 wordt, zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Beraadslaging over PARAGRAAF 2, luidende:

» Het is ons steeds aangenaam te mogen vernemen dat zee- en

I. *Ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede.* (Behandeling der paragrafen.)

landmagt zich loffelijk kwijten van hare taak. De moeilijke strijd op Borneo en de daar en elders in Indie betoonde dapperheid wekken in hooge mate onze belangstelling."

De heer **Fransen van de Putte**: Ik neem de vrijheid 'Mijnheer de Voorzitter, om aan de Commissie van Redactie, wie ik gaarne hulde breng voor de vele zorg aan het ontwerp besteed, een verzoek te rigten met betrekking tot het laatste gedeelte van deze paragraaf. Het eerste gedeelte luidt aldus: "Het is ons steeds aangenaam te mogen vernemen dat zee- en landmagt zich loffelijk kwijten van hare taak." Daarop volgt: "De moeilijke strijd op Borneo en de daar en elders in Indie betoonde dapperheid wekken in hooge mate onze belangstelling." Wanneer ik daarmede vergelijk de uitdrukking van de Troonrede, die aldus luidt: "Zee- en landmagt kwijten zich loffelijk van hare taak. In het bijzonder komt deze lof aan de zee- en landmagt in Nederlandsch Indie toe, die, vaak onder zware beproeving, bij het bedwingen van het Rijk van Bandjermasin haren roem op nieuw hebben gehandhaafd", dan vind ik aanleiding tot tweeërlei opmerking.

In de eerste plaats merk ik op dat de Commissie de zinsnede van de Troonrede splitst. Ik kan mij daarmede zeer goed vereenigen. Nu blijkt daaruit toch duidelijk van het doel der Commissie om belangstelling aan den dag te leggen en in den moeilijken strijd op Borneo en in de daar en elders in Indie betoonde dapperheid.

Maar ik kan mij niet vereenigen, en dit is mijne tweede opmerking, met de gebezigde uitdrukking, voor zoover het woord *belangstelling* moet slaan en op den moeilijken strijd op Borneo en op de betoonde dapperheid. Het komt mij voor dat door het woord *belangstelling* niet zuiver een weerklink wordt gegeven op hetgeen de Koning ons mededeelde. De Koning spreekt in den superlativus. Hij wilde hulde brengen aan de zee- en landmagt en aan de groote moeilijkheden en opofferingen die beide magten zich in Indie hebben moeten getroosten. Nu is, geloof ik, het woord *belangstelling* niet gelukkig gebezigd als een weerklink op die hulde, en ik vind daardoor de redactie van de Commissie te flauw. Op Borneo heeft Nederlands bloed herhaalde malen gestroomd en wij weten niet hoe dikwijls dit nog zal moeten plaats hebben eer de rust daar hersteld zal zijn. Ik geloof dus dat het wenschelijk is om den moed onze zee- en landmagt in Indie aan te vuren, door onze erkentelijkheid te schragen, terwijl het ook noodig zal zijn om in den geest van 's Konings rede een ander woord in de plaats van *belangstelling* te zetten. Ik neem dus de vrijheid om de volgende redactie van het gedeelte van deze paragraaf aan het oordeel der Vergadering te onderwerpen. "De moeilijke strijd op Borneo wekt in hooge mate onze belangstelling; de daar en elders in Indie betoonde dapperheid verdient onze hulde."

De heer **van Wessem**, lid der Commissie van Redactie: De Commissie meent dat er volstrekt geen strijd bestaat tusschen de door haar gekozen woorden en die waarmede Zijne Majesteit de Koning de Vergadering der Staten-Generaal heeft geopend. Wij hebben gemeend onze belangstelling te toonen in den moeilijken strijd, dien ons dapper leger op Borneo en elders in Indie te voeren heeft. Het komt ons voor dat de hulde, die de geachte voorsteller uit Zeeland wil brengen aan het leger, den lof niet versterkt noch de belangstelling vergroot die het bij ons in hooge mate verwekt.

Volgens onze bescheidene meening kunnen wij wel hulde brengen aan den Vorst, maar het komt minder te pas om hulde te brengen aan het leger.

Ik meen derhalve uit naam der Commissie te moeten volharden bij de door ons voorgestelde redactie.

De heer **Fransen van de Putte**: Ik moet verklaren het zoo even gesprokene niet regt te begrijpen. De Commissie erkent zelve dat het woord *belangstelling*, zoo als het daar staat, niet kan slaan op beide zaken. Dit is het criterium, de moeilijkheid der zaak. Ik heb gemeend te zeggen dat het woord *belangstelling* in de gewijzigde redactie slaat op den moeilijken strijd op Borneo, en daarmede heb ik vrede.

Maar dat woord *belangstelling* kan niet slaan op de betoonde dapperheid. Het is een algemeen gezegd; het is geen erkenning van het feit dat de Koning aanwijst, namelijk bijzondere opofferingen en beproevingen, ondervonden en overwonnen door de zee- en landmagt. Dat verdient toch onze hulde. En daarom is het woord *belangstelling* veel te zwak. Ik zou het nog laten gaan indien het niet op twee verschillende zaken sloeg; belangstelling in de moeilijkheden op het eiland is niet hetzelfde als belang-

stelling voor den strijd op dat eiland. Ik zou de Commissie wel willen verzoeken, dit nog in overweging te willen nemen.

De heer **van Wessem**, lid der Commissie van Redactie: Het woord *wekken* duidt aan dat de belangstelling, die wij willen uitdrukken, slaat en op den moeilijken strijd en op de betoonde dapperheid. Dus die beide wekken in hooge mate onze belangstelling. De Commissie heeft gemeend niet verder te moeten gaan dan de belangstelling te betoonen in de bewoordingen die zij gekozen heeft.

De beraadslaging wordt gesloten.

De wijziging van den heer Fransen van de Putte, in stemming gebracht, wordt met 26 tegen 4 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren: van Weel, van Wessem, Beerenbroek, Schimmelpenninck van der Oije, van der Lek de Clercq, van den Dries, van Aylva van Pallandt, Blankenheym, Cremers, van Swinderen, van der Oudermeulen, Hartvelt, Quintus, Michiels van Kessenich, Boreel van Hogelanden, van Rhemen van Rhemenshuizen, van Nispen van Pannerden, van Beeck Vollenhoven, 't Hooft van Benthuisen, Taets van Amerongen, van Eysinga, Hartsen, van Andringa de Kempener, van Meeuwen, van der Heim van Duyvendijke en de Voorzitter.

Voor hebben gestemd de heeren: Viruly, Fransen van de Putte, Huydecoper van Maarsseveen en de Villers de Pité.

Daarna wordt paragraaf 2 zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De paragraaf 3 wordt, zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Beraadslaging over PARAGRAAF 4, luidende:

"Wij vernamen gaarne dat gepaste voorzieningen worden genomen tot uitvoering van de wet tot de afschaffing der slavernij. Aan de toegezegde regeling van het beleid der regering in de West-Indische kolonien zullen wij al onze aandacht wijden."

De heer **Fransen van de Putte**: Ik zal ditmaal geen amendement voorstellen, daar het schijnt dat de Kamer besloten heeft er geene aan te nemen, maar eenvoudig aan de Commissie in overweging geven, of het wel goed is hier van het *nemen van voorzieningen* te spreken, en of het niet wenschelijker ware dat er stond: "gepaste maatregelen" — en dan, zoo als in de Troonrede staat: — "zijn of zullen genomen worden tot uitvoering van de wet," of "doeltreffende verordeningen zijn of zullen worden daargesteld tot uitvoering van de wet."

De heer **van Nispen van Pannerden**, lid der Commissie van Redactie: Alvorens den geachten spreker te beantwoorden, wensch ik mede te deelen, dat bij het drukken eene feil in deze paragraaf geslopen is. Het woord "de" vóór "afschaffing der slavernij" is overtoellig en moet vervallen.

De geachte spreker uit Zeeland acht het woord "voorzieningen" niet goed gekozen en meent dat wij een ander hadden moeten nemen. Er wordt echter juist in de Troonrede van "voorzieningen" gesproken, en is dat woord nu min juist, dan is dit het geval omdat het overgenomen is uit de Troonrede. De geachte spreker had dus moeten zeggen: "In de Troonrede komt dat woord verkeerd voor; gij hadt het niet moeten overnemen."

In de tweede plaats heeft de geachte spreker opgemerkt, dat in de Troonrede gesproken was van voorzieningen die reeds zijn genomen, en van voorzieningen die nog zullen genomen worden. Men heeft gemeend, hier alleen van het eene te moeten spreken. Het schijnt ook niet, dat elk bijzonder woord uit de Troonrede hier weder omgezet behoeft te worden tot een weerklink. Ik vraag dus aan den spreker en aan de Vergadering, of het wel noodig is eenige verandering te maken.

De heer **Fransen van de Putte**: Ik ben begonnen met te zeggen, dat ik van de verandering, die mij aangenaam zou zijn, geen voorstel zou maken, en ik zal dus alleen de vrijheid nemen aan het geachte lid, sprekende namens de Commissie, te doen opmerken, dat het verband, waarin het woord "voorzieningen" in de Troonrede voorkomt, geheel iets anders uitdrukt. Daar staat, dat de afschaffing der slavernij voorzieningen eischt; dat is zeer juist gezegd; maar er staat niet dat men *voorzieningen* zal

I. *Ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede.* (Behandeling der paragrafen.)

nemen, zoo als dit in het antwoord voorkomt, hetgeen ik minder aannemelijk vind.

De heer **van Nispen van Pannerden**, lid der Commissie van Redactie: De geachte spreker zegt, dat de afschaffing der slavernij voorzieningen eischt; maar niet de uitvoering van de wet. Maar die afschaffing zal toch alleen tot stand kunnen gebracht worden door uitvoering te geven aan de wet, die door de medewerking van de wetgevende magt met de Kroon is tot stand gebracht. Zoo nu de afschaffing van de slavernij voorzieningen eischt, dan zal de uitvoering van de daartoe betrekkelijke wet die evenzeer vorderen. Ik weet niet, welk verschil daartusschen bestaat.

Paragraaf 4, na de daarin door de Commissie van Redactie gebragte wijziging luidende:

„Wij vernamen gaarne dat gepaste voorzieningen worden genomen tot uitvoering van de wet tot afschaffing der slavernij. Aan de toegezegde regeling van het beleid der regering in de West-Indische kolonien zullen wij al onze aandacht wijden”,

wordt alsnu zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De PARAGRAPHEN 5 en 6 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Beraadslaging over PARAGRAAF 7, luidende:

„Het verheugt ons te hooren dat twee zoo belangrijke takken van volks-welvaart, als de landbouw en de zeevisscherijen, aanvankelijk goede uitkomsten beloven. Moge weldra van handel en scheepvaart hetzelfde gezegd kunnen worden. Dat aan de Nederlandsche nijverheid en kunst eene gunstige beoordeeling mag te beurt vallen, wordt door ons met tevredenheid vernomen.”

De heer **Cremers**: De Commissie heeft bij de behandeling van § 4 uit eigen beweging eene verandering van taalkundigen aard voorgesteld. Nu wensch ik aan de Commissie in overweging te geven om, juist in verband met die 4de paragraaf, ook in de 7de eene eenvoudige taalkundige verandering te brengen. In § 4 hebben wij gezegd: „wij vernamen gaarne” enz. Hier heet het: „Dat van de Nederlandsche nijverheid enz. wordt door ons met tevredenheid vernomen”. Op beide plaatsen dienen wij mijns inziens in denzelfden tijd spreken. In § 4 heeft de Commissie te regt gesteld: wij vernamen en daarom geef ik der Commissie in overweging om ook hier te zeggen: *werd*. Denkt de Commissie er echter anders over, ik zal er geen voorstel van maken.

De heer **Michiels van Kessenich**, lid der Commissie van Redactie: Mijnheer de Voorzitter, over de verandering, die de vorige geachte spreker bedoelt, is in de Commissie gedelibereerd. Zij kwam uit de afdeeling, waarvan die geachte spreker lid is en die ik de eer heb bij de Commissie te vertegenwoordigen. Ik zal mij niet op taalkundig gebied begeven, maar men heeft gemeend hier het woord *wordt* en niet *werd* te moeten gebruiken en ik heb mij daarmede vereenigd, omdat ik niet inzie, dat dit eenigen invloed kan hebben op de paragraaf of op de uitlegging daarvan.

De beraadslaging wordt gesloten.

Paragraaf 7 wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

De PARAGRAPHEN 8 en 9 worden zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Beraadslaging over PARAGRAAF 10, luidende:

„Aangenaam was ons Uwer Majesteits verzekering dat de toestand van 's Rijks geldmiddelen bij voortdurend zoo gunstig is, dat nieuwe voorstellen tot schulddelging mogen worden verwacht.

De heer **van der Heim van Duyvendijke**: Het komt mij voor dat in deze zinsnede eene onnaauwkeurigheid voorkomt. Er wordt gezegd, dat wij met genoeg vernomen hebben, dat voorstellen tot verdere schulddelging kunnen worden verwacht. Ik kan dat in de Troonrede niet lezen. Ik lees daar eenvoudig, dat de Koning gezegd heeft, dat de toestand van 's Rijks geldmiddelen bij voortdurend gunstig is. Zij laten toe, dat, ondanks de uitgaven voor de spoorwegen en de emancipatie der slaven, schulddelging voortgezet en aan de groote waterwegen naar zee begonnen worde. De Koning zegt dus dat schulddelging voortgezet wordt. In hoever daarbij het oog is gehouden op de wet, die onlangs is

aangenomen, die thans nog werkt en waarvan schulddelging het gevolg is en voortgezet wordt, kan ik niet beoordeelen. Maar ik kan daarin niet eene stellige toezegging zien, dat nog voorstellen tot schulddelging zullen worden gedaan. Ik geloof dus dat het eene onnaauwkeurigheid is indien de Vergadering zegt, dat zij met genoeg van Zijne Majesteit heeft vernomen, dat nadere voorstellen tot schulddelging zullen worden gedaan, en het is om deze reden, dat ik voorstel om in deze zinsnede het slot weg te laten en eenvoudig te lezen:

„Aangenaam was ons Uwer Majesteits verzekering dat de toestand van 's Rijks geldmiddelen bij voortdurend gunstig is.”

De heer **van Eysinga**, lid der Commissie van Redactie: Door de Commissie ben ik meer speciaal belast met de verdediging van de laatste paragrafen van ons ontwerp. Naar aanleiding daarvan meen ik al dadelijk op den voorgrond te moeten stellen, dat de Commissie in de zienswijze van den geachten spreker niet kan deelen en het niet wenschelijk acht dat eene wijziging van dien aard in onze redactie worde gebragt.

Het spreekt van zelf dat dezelfde woorden bij verschillende personen tot verschillende opvattingen kunnen leiden; dit schijntook hier het geval te zijn geweest. Uwe Commissie was immers van meening, en is nog van meening, dat zij in haar ontwerp de Troonrede wel gevat heeft en dat zij daarop eene verklaring gegeven heeft, zoo als in de bedoeling der Commissie en, zoo als gebleken is, ook in die der Kamer heeft gelegen. De opvatting der Commissie is deze geweest dat wij, met het oog op de Troonrede, alleziens regt hadden om te zeggen dat wij op prijs stellen de verzekering van den Koning, dat de toestand van onze geldmiddelen zoo gunstig is, dat wij *nieuwe* voorstellen tot schulddelging kunnen verwachten. De geachte spreker is tot eene andere conclusie gekomen en meent dat dit niet in de Troonrede ligt opgesloten.

Ik zal de vrijheid nemen een paar argumenten op te geven, die de Commissie tot de meening geleid hebben en nog leiden dat hare opvatting juist is.

Wanneer in de betrokken paragraaf der Troonrede de blik niet was gevestigd op de toekomst en op nieuwe voorstellen tot schulddelging, dan hadden, naar de zienswijze der Commissie, de bedoelde woorden niet kunnen worden gebezigd. Door deze woorden kan niet meer bedoeld zijn op de laatst aangenomen amortisatiewet. Zoodra toch die wet door de wetgevende magt was aangenomen, was over die som uit de schatkist beschikt. De Minister was belast met de uitvoering dier wet; zij lag dus buiten den kring der wetgevende magt en het was overbodig daarover als over het zeer natuurlijke gevolg eener reeds aangenomen wet verder te spreken.

Verder vinden wij in de Troonrede — en dat is het tweede argument der Commissie — eene vereeniging van denkbeelden, namelijk van voortgezette schulddelging en van groote waterwegen, werken van publiek nut. Deze laatste liggen zonder tegenspraak in de toekomst en door de vereeniging dezer denkbeelden moet men tot de conclusie komen, dat hier gesproken wordt van voorstellen tot schulddelging evenzeer in de toekomst gelegen.

In de derde plaats veroorloof ik mij een terugblik op de behandeling der wet, waarop de geachte spreker bedoeld heeft. Wanneer ik nu in herinnering breng de toezeggingen die bij de laatste amortisatie-wet door de Regering gedaan zijn, dan geloof ik dat wij als bepaald zeker mogen stellen, dat men in de Troonrede wel degelijk nieuwe wetsvoorstellen tot schulddelging bedoeld heeft. Mogt evenwel de Vergadering oordeelen dat uwe Commissie minder juist in hare opvatting is geweest, zij gelieve dan het gedane voorstel nader te overwegen en casu quo aan te nemen. Ik geloof echter dat de opvatting der Commissie juist is. De vorige spreker is bovendien — hij houde mij deze opmerking ten goede — eenigzins te ver gegaan. Hij heeft der Commissie woorden in den mond gelegd, die zij in hare redactie niet heeft opgenomen. De geachte spreker meent dat wij hebben te kennen gegeven dat nieuwe voorstellen zullen worden gedaan. Zoo ver is uwe Commissie niet gegaan; zij *verwacht* die voorstellen alleen.

De heer **van der Heim van Duyvendijke**: Ik meen de vrijheid nader op te merken dat vermits naar mijne meening in de Troonrede niet de indiening van nieuwe voordrachten tot schulddelging uitdrukkelijk wordt toegezegd, ik het bedenkelijk acht om door deze Vergadering te doen verklaren, dat de Koning in de Troonrede nieuwe voordrachten tot schulddelging heeft toegezegd. In de zinsnede der Troonrede, waarop deze paragraaf moet slaan, worden achtereenvolgens genoemd: de spoorwegen, de emancipatie der slaven, de schulddelging, die voortgezet wordt. De emancipatie der slaven is in de vorige vergadering afgedaan, uitgaven voor de spoorwegen zijn toegestaan en voorstellen tot

1. *Ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede.* (Behandeling der paragrafen.)

schulddelging zijn behandeld. Dit is eene geleidelijke orde van denkbeelden, en ik vat dan ook deze mededeelingen in dezen zin op dat, niettegenstaande de belangrijke uitgaven die voor de spoorwegen en emancipatie gevorderd worden, nog schulddelging voortgezet wordt.

Het komt mij evenwel voor dat omtrent de bedoeling der Troonrede geen twijfel behoeft te bestaan. Wij hebben het voorregt den Minister van Financien in ons midden te zien en ik neem dus de vrijheid den Minister te verzoeken, wel te willen verklaren of mijne opvatting juist is, dat hier geene bepaalde toezegging van wege de Regering is gedaan, dan wel of bij de Regering het voornemen bestaat ook in deze zitting voorstellen tot schulddelging in te dienen. Daardoor zal alle twijfel opgeheven worden en de bedoeling van de Troonrede op dit punt duidelijk worden.

De heer **van Swinderen**: Ik zal met belangstelling kennis nemen van de verklaring die de Minister van Financien op de vraag van den vorigen spreker wel zal willen geven. Ik meen evenwel van mijne zijde te moeten opmerken dat er, naar het mij voorkomt, hier geene duisterheid bestaat. Ik geloof dat in de zinsnede der Troonrede bij § 10 van ons antwoord bedoeld, van de laatste komma af tot aan het slot, bepaald op de toekomst gewezen wordt. Er staat in de Troonrede „dat schulddelging voortgezet en aan de groote waterwegen naar zee begonnen worde. Dit is, dunkt mij, niets anders dan eene toezegging voor de toekomst. Ofschoon ik met belangstelling de verklaring van den Minister zal vernemen, zoo geloof ik met de Commissie van Redactie, dat deze zinsnede der Troonrede niets duisters bevat, bepaaldelijk op de toekomst het oog heeft en nadere voorstellen ten deze verwacht mogen worden.

De heer **Betz**, *Minister van Financien*: Naar aanleiding van het verzoek, tot mij gericht door den geachten afgevaardigde uit Zuidholland, aarzel ik geen oogenblik te verklaren, dat de opvatting en van de Commissie van Redactie en van den geachten afgevaardigde uit Friesland omtrent de strekking dezer paragraaf der Troonrede, juist is. Het is werkelijk de bedoeling geweest, om daarmede uit te drukken dat, niettegenstaande de groote uitgaven, zoowel voor de spoorwegen als voor de emancipatie der slaven, de toestand der schatkist zóó gunstig is, dat nog met schulddelging kan worden voortgegaan. De uitdrukking kon niet zien op de amortisatiewet, die in den jongsten zomer is aangenomen. Die wet toch was het gevolg van een toestand dien men kende, terwijl nu de Troonrede een toestand heeft willen openbaren, die bij de Vertegenwoordiging nog niet bekend kon zijn. Daarom nu is dit gedeelte van het adres een zeer juist antwoord op de woorden der Troonrede, want, ik herhaal het, niettegenstaande de zoo even genoemde uitgaven, kan worden voortgegaan met schulddelging, zoodat de Kamer daaromtrent nieuwe voorstellen kan te gemoet zien.

De heer **van der Heim van Duyvendijke**: Ik bedank den heer Minister voor de gegeven inlichtingen en trek mijn amendement in.

De **Voorzitter**: Daar de heer van der Heim van Duyvendijke verklaard heeft zijne voorgestelde wijziging in te trekken, zoo maakt deze geen verder onderwerp van beraadslaging uit.

Daar niemand meer verlangt het woord te voeren wordt de beraadslaging gesloten.

Paragraaf 10 wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Beraadslaging over PARAGRAAF 11, luidende:

„Wij zijn bereid kennis te nemen van het plan eener geleidelijke herziening van het belastingstelsel, waarbij de belangen der gemeenten zijn in het oog gehouden.”

De heer **Cremers**: Ik wensch bij deze paragraaf eene opmerking te maken, die misschien aanleiding zal kunnen geven tot inlichtingen die, geloof ik, in de eerste plaats van den heer Minister van Financien kunnen worden verwacht.

De Troonrede belooft een plan tot herziening van ons belastingstelsel. Een volledig plan, dit is gevolg geven aan vroegere beloften. De herziening zal evenwel geleidelijk zijn. Eene geleidelijke herziening is het eenige middel om de uitvoering mogelijk te maken. Ik zal gaarne, met de Commissie, alle voorstellen dienaangaande afwachten en onderzoeken; doch welk plan of stelsel wij ook mogen ontvangen, het is een vereischte dat de financiële

ambtenaren onbesproken zijn. Dit is noodig op zich zelf en in het belang der maatschappij. Ieder, arm of rijk, betaalt ongaarne belasting, en die tegenzin wordt grooter, wanneer het bekend is dat de ambtenaren meer ontvangen dan het verschuldigde, meer dan zij verantwoorden.

Ik wil nu geene personen hard vallen, doch de zaak komt mij zoo belangrijk voor, dat ik gedrongen word op een finantieel ambtenaar te wijzen, wien tevens gewichtige particuliere belangen zijn toevertrouwd. De zaak is genoeg bekend: ik behoef daarover niet verder te spreken. De regter heeft uitspraak gedaan. Ik maak daarover geen opmerkingen. Maar zal het nu daarmede gedaan zijn? Zoo ja, dan zullen de nadeelige gevolgen daarvan niet achterblijven: dan zal er een vrijbrief gegeven zijn die algemeen nadeelig zal werken. Ik heb gemeend deze opmerking van algemeenen aard naar aanleiding van het bekende feit te eerder te moeten maken, omdat de fout, die het hier geldt, op andere plaatsen, ofschoon niet in die hooge mate, bestaat. Daarom zal het van belang zijn te weten of men, wanneer de regter meent geen veroordeelend vonnis te kunnen uitspreken, verder het stilzigen over dergelijke misbruiken zal bewaren.

De heer **Betz**, *Minister van Financien*: De geachte afgevaardigde uit Groningen heeft op nieuw ter sprake gebragt de bekende zaak van een ambtenaar ressorterende onder het Departement van Financien, die niet door hem bij name is genoemd, maar dien iedereen kent en ik dus niet aarzel hier te noemen, den heer van Hemert, hypotheekbewaarder te Amsterdam. De geachte spreker meent en schijnt ook mij die meening toe te kennen, dat, wanneer de regter iemand vrijspreekt, de zaak daarmede altijd zou behooren te zijn afgedaan. Ik geloof dat niet; ik meen dat in sommige gevallen, zelfs bij vrijspraak van den regter, de administratieve magt kan en moet optreden, om den betrokken persoon te straffen. Maar wat is nu gebeurd met dezen ambtenaar? Men weet dat, lang vóór mijn optreden, de heer van Hemert te veel had in rekening gebragt voor de hypothecaire inschrijvingen. De administratie heeft hem daarvoor als straf opgelegd om het te veel gehevene terug te geven. Daarna geroepen voor den strafregter, is hij door dezen vrijgesproken. Wat stond mij nu, nadat de regter had vrijgesproken en de administratie gestraft, anders te doen, dan den man wederom zijne betrekking te laten aanvaarden? Ik heb echter gemeend dit niet onmiddellijk te moeten doen, in het belang en van den ambtenaar en van de administratie. Na zijne vrijspraak heb ik hem nog eenigen tijd buiten betrekking gelaten, deels om de oogen van het publiek van hem af te leiden, deels ook om te overwegen wat mij te doen stond. Maar na eene naauwgezette overweging der zaak, en een naauwkeurig onderzoek van alle daarop betrekkelijke stukken, heb ik, in verband met de regterlijke vrijspraak en de vroegere administratieve bestraffing, geen termen gevonden om de schorsing niet op te heffen en hem niet op nieuw zijne betrekking te laten aanvaarden.

Ik hoop, dat de geachte spreker met deze verklaring, op het oogenblik, genoeg zal nemen, en niet verder zal terugkomen op eene zaak, die ik gehoopt had dat tot het verledene zou hebben behoord.

De heer **Cremers**: Ik kan de hoop, die de Minister van Financien in de laatste plaats heeft uitgedrukt, niet vervullen, en wel om twee redenen.

In de eerste plaats wensch ik den Minister niet verkeerd verstaan te hebben, maar ook niet verkeerd te zijn verstaan. Ik meen van den Minister verstaan te hebben, dat de spreker zou hebben gezegd, dat, indien de strafregter geene straf uitspreekt, de zaak daarmede uit moet zijn. Dit komt niet juist overeen met zijne verdere beantwoording, maar ik meen stellig het aldus van hem te hebben gehoord. Ik kan dat niet stilzwijgend voorbijgaan, want ik meen, integendeel, dat, als de strafregter uitspraak gedaan en gezegd heeft: „het ligt buiten mijn kring”, de zaak daar niet altijd mede uit is. Dat hangt af van omstandigheden.

In de tweede plaats. De Minister heeft gezegd: er is eene administratieve straf opgelegd. Waarin bestaande? In de teruggave van hetgeen te veel was ontvangen. Dat is, naar mijn begrip, geene administratieve straf. Ik spreek nu niet tot den tegenwoordigen Minister alleen, maar over het geheele feit, zoo als het zich heeft toegedragen. Want de feiten zijn voorgevallen onder de vorige en onder de tegenwoordige Regering. Ik maak van de zaak dus geene personele grief tegen dezen Minister. Er is dan teruggave van het te veel ontvangene geschied en tijdelijke schorsing bijgekomen. Dit is iets; maar de beschouwing, dat er nu verder niets aan te doen was, acht ik hoogst nadeelig. Zij is, mijns inziens, een vrijbrief voor ieder, om te nemen hetgeen hem niet toekomt. Hij weet, dat hij er af is met teruggeven van

3DE ZITTING. — 18 SEPTEMBER.

I. *Ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede.* (Behandeling der paragrafen.)

hetgeen hij te veel ontvangen heeft. Ik wil niet zeggen, dat de Regering in het geval, dat ons bezig houdt, verkeerd heeft gedaan met den betrokken persoon in zijn post te laten; want de zaak is ons op dit oogenblik niet genoeg bekend. Wel komt het mij voor, dat de schorsing langer en langer had moeten duren. Maar in ieder geval moet ik tegen de stelling, dat de zaak afgevoerd is door de teruggave van het te veel ontvangene, opkomen, daar ik haar nadeelig acht voor het algemeen belang.

De heer **Betz**, *Minister van Financien*: Mijnheer de Voorzitter, ik heb nog een oogenblik het woord gevraagd, om den indruk weg te nemen, dien de laatste rede van den geachten spreker welligt op de Vergadering zou kunnen maken. Ik geloof, dat hij de strekking van hetgeen ik gezegd heb niet in het licht geplaatst heeft, waarin ik meen, dat het beschouwd moet worden. Ik heb volstrekt niet gezegd, dat, in ieder geval, eene dergelijke administrative straf voldoende moet zijn, ook al mogt de straf-regter een ambtenaar vrij spreken. Ik heb meer het oog gehad op dit speciale geval, dat gebeurd en behandeld is vóór mijn optreden. De geachte spreker weet welligt beter dan eenig ander lid, dat ik met de uiterste strengheid en naauwkeurigheid let op de verplichtingen der ambtenaren, die onder mijn departement ressorteren, en dat ik een ambtenaar, die zijne bevoegdheid overschreed, ook al mogt hij niet onder het bereik der strafwet vallen, zou weten te treffen door andere middelen dan de eenvoudige teruggave van hetgeen hij te veel had genomen. Ik heb in mijne rede getracht den toestand te doen uitkomen, waarin ik verkeerde tegenover den hier bedoelden ambtenaar, omdat het geval vóór mijn optreden gebeurd was en ik dus meende te moeten en te kunnen berusten in hetgeen reeds was geschied.

De heer **van Nispen van Pannerden**, *lid der Commissie van Redactie*: Ik heb de eer lid te zijn van de Commissie van Redactie van het adres, maar ik heb ook de eer lid dezer Vergadering te zijn, en in de laatste betrekking mag ik niet geheel het stilzwijgen bewaren over het gewichtige onderwerp, door den geachten spreker uit Groningen aangevoerd. Ik zal geheel laten rusten den ambtenaar waarover sprake is, als ook de beschikking door de Regering te zijnen aanzien genomen. Ik zal over die beschikking noch goed- noch afkeuring uitspreken. Maar dit wil ik toch zeggen, dat op vele plaatsen in den lande deze beschikking een hoogst treurigen indruk heeft gemaakt.

Ik heb echter wel eens hooren beweren dat ditzelfde feit ook op meer andere plaatsen zou voorkomen. Ook heb ik vernomen dat er een onderzoek deswege van de zijde der Regering was ingesteld. En nu wenschte ik wel van den Minister van Financien te vernemen, of werkelijk door de Regering zal worden gewaakt dat overal door die soort van ambtenaren niets meer van de ingezetenen worde gevorderd dan zij naar de bestaande wetten verplicht zijn te betalen.

De heer **Betz**, *Minister van Financien*: De vorige geachte spreker vraagt, of door de Regering zal worden zorg gedragen, dat het treurig feit, waarvan hier sprake is, zich niet meer of althans zoo min mogelijk kunne herhalen. Ik kan hem de verzekering geven, dat door het Departement van Financien en vroeger en later bij herhaling aan alle dergelijke ambtenaren hunne verplichtingen ten strengste op het hart zijn gedrukt en dat, voor zooveel van mij afhangt, dit kwaad zich niet meer zal herhalen. Maar juist met het oog op hetgeen die geachte spreker zegt, dat namelijk dit kwaad zoo algemeen is, moet ik vragen, of het na alles wat is voorgevallen, wel billijk zou zijn geweest, dien éénen ambtenaar, in wien de regter geen kwade trouw veronderstelt, nu nog te behandelen, als door sommigen schijnt te worden verlangd. Ik geloof het niet. Ik geloof niet, dat ik anders heb kunnen handelen, dan ik gehandeld heb. Intusschen zal ik, voor zooveel van mij afhangt, tegen eene herhaling van dit kwaad waken.

De heer **Cremers**: De Minister heeft gezegd dat ik, hetgeen door hem is aangevoerd, niet in het door hem bedoelde licht heb

gesteld. Ik heb niet persoonlijk tegen den Minister gesproken, maar tegen de handelwijze der Regering, die in dien langen tijd op verschillende wijze was zamengesteld. Ik moet dit doen opmerken, want niets is voor mij hinderlijker dan het vermoeden dat ik, hetgeen de Minister gezegd heeft, niet in het ware licht zou hebben gesteld. Die bedoeling is ver van mij.

In de tweede plaats: de Regering zal in het vervolg streng toezien. Nu vraag ik: als de Regering in dit geval niet meer heeft kunnen doen dan zij gedaan heeft, hoe zal zij dan, als het geval zich herhaalt, strenger kunnen straffen? Meerdere ruchtbaarheid, die de bevolking met alles bekend maakt, zal aan een later geval niet kunnen gegeven worden, en voorzeker zal het kwaad zich nergens in die mate kunnen voordoen als hier het geval is geweest. Latere strengheid zou ligt den schijn hebben van onregtvaardigheid.

Ik maak deze opmerkingen zonder eenige onaangename bedoeling en alleen omdat ik voorzie, dat de Regering zich ligtelijk in het vervolg, wanneer dergelijke zaken ontdekt mogten worden, gebonden zal achten aan het antecedent, dat hier in dit opzicht is gesteld en om aan te dringen dat dit feit nimmer als antecedent beschouwd worde.

De heer **Betz**, *Minister van Financien*: Mijnheer de Voorzitter, ik acht mij verplicht, nog een enkel woord aan den laatsten spreker te antwoorden. Ik geloof niet dat, terwijl ik gemeend heb in deze zaak te moeten berusten, daarvan het gevolg zal zijn, dat, wanneer zich weder dergelijke zaken voordeden, de Regering dan ook eveneens zou moeten berusten. En dat wel hoofdzakelijk om twee redenen. De eerste is, dat ik meende op eene zaak, die niet van den beginne af door mij is behandeld, niet meer te moeten terugkomen. Maar in de tweede plaats is en zal later, wanneer dit te pas komt, aan de ambtenaren, met dergelijke werkzaamheden belast, worden voorgehouden, dat, wanneer zij zulke daden plegen, de gevolgen nog wel anders kunnen zijn dan zij voor dien ambtenaar waren. Zij zijn dus gewaarschuwd, en kunnen zich nimmer op dit antecedent beroepen. Ik geloof dus dat ik mag aannemen, dat van de zijde der administratie gewaakt is, dat wanneer dergelijke feiten onverhoopt weder mogten voorkomen, men bij de behandeling daarvan volkomen vrij zal zijn, zonder door eenig antecedent belemmerd te worden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Paragraaf 11 wordt zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

PARAGRAAF 12 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd.

Het *ontwerp-adres van antwoord op de Troonrede*, in stemming gebracht, wordt met algemeene (30) stemmen aangenomen.

De **Voorzitter**: Ingevolge art. 62 van het Reglement van Orde, zal het Adres van Antwoord aan Zijne Majesteit den Koning worden aangeboden door eene commissie, bestaande uit mij, als Voorzitter, en uit de vier leden van de Commissie van Redactie, vermeerderd met nog twee leden. Ik heb de eer tot leden van de Commissie nog te benoemen de heeren Quintus en Viruly.

De **Voorzitter** hervat: De Commissie voor de Huishoudelijke aangelegenheden dezer Kamer wenscht de Vergadering te raadplegen over een punt van huishoudelijk belang. Ik zal te dien einde de deuren doen sluiten en de zitting doen overgaan in comité-generaal. Te voren wordt de zitting evenwel voor een kwartier-uurs geschorst.

Na een half uur worden de deuren weder geopend en de openbare zitting hervat.

Niets meer aan de orde zijnde, wordt de Kamer gescheiden tot nadere bijeenroeping.

